

Türkiye'nin Resim Ekspertizleri

Resim ekspertizleri...

Bir resim hakkında sahte olup olmadığına dair görüş belirtip rapor veren ve Türkiye'nin kendine özgü koşullarında uzmanlaşan bilirkişiler. Sayıları bir elin beş parmağı kadar: Fethi Kayaalp, İhsan Şurdum, Orhan Ersoy, Faruk Cimok, Ahmet Özel, Bayram Karşıt

Ağızlarından çıkan bir söz milyarlarca Türk Lirası değerindeki bir resmin çöpe gitmesine ya da baş köşeye "güvenle" asılıp rant üstüne rant getirmesine neden oluyor..

Yıllardır ülkemizde kısır döngü içerisinde olan ve bir arpa boyu yol alamayan sanat piyasasında onların verdiği karar önemseniyor. Olumsuzluklara, aldıkları tepki ve tehditlere karşın işlerini ciddiye alıyorlar. Bilimsel, teknolojik olanaklardan yoksun olduklarını söyleyip, bu konuda Türkiye'de yeterli eğitimin olmadığından yakınıyorlar. Atölyelerini ziyaret ederek resim ekspertizliği konusunda her birine aynı soruları yönelttik. Söyleşi-

mizin sonunda da yanımızda götürdüğümüz imzasız bir resmi gösterip yorumlarını aldık. Orhan Ersoy, Faruk Cimok, Ahmet Özel ve Bayram Karşıt içtenlikle sorularımızı yanıtladılar. Fethi Kayaalp ve İhsan Şurdum ise konu hakkında bilgi vermekten kaçındılar. Söylediklerini kaleme alırken çokça bilinen bir fıkrayı anımsadık: Adamın biri ekmek fırını yaptırmış, fırının başına bir usta ve birkaç işçi koymuş. Usta oturup sırtını fırının duvarına dayamış, sigarasını tütürerek işçilere emirler veriyormuş:

- Yakın fırını
- Yapın hamuru
- Koyun somunları fırına
- Kapatın kapağı

-
- Açın fırının kapağını
- Çıkarın ekmekleri

Çıkan ekmekler dillere destan, buram buram tütüyormuş... Patron günlerce durumu izlemiş. Bakmış ustanın hiçbir işe yaradığı yok. Her şeyi işçiler yapıyor. Ustanın bir işe yaramadığını düşünerek işine son vermiş. İşçilere de "Siz devam edin" demiş. İşçiler daha önce yaptıklarının aynısını uygulayarak ekmek yapmışlar. Ancak bir türlü olmuyormuş. Bir koyuyorlar hamur, bir koyuyorlar yanık çıkıyormuş. Patron bu işe bir anlam verememiş. İşine son verdiği ustayı çağırıp, "Usta" demiş "Sen sırtını fırına dayayıp, hiçbir iş yapmadan oturup duruyordun. Ekmekler de çok güzel çıkıyordu. Sen gittikten sonra bu çocuklar aynı işi yapıyorlar ancak bir türlü olmuyor. Nedir bunun kerameti?" diye sormuş. Usta bilge bir tavırla başını sallamış ve "Ben sırtımı fırına dayayıp fırının ısınıp ısınıp ölçüyordum, fırın tam tavına gelince somunları koydurtup demine gelince de ekmekleri çıkartıyordum" diyerek eklemiş "Tecrübe patron, tecrübe."

rh+sanat'ın bu sayısına konan Sanem Eyigün (Sanat Tarihçisi) imzalı "Çıplak Kırallar Diyarı" başlıklı yazısı bir süre önce elimize ulaştı. Sanat piyasasında kanayan bir yaraya kendi görüş açısından parmak basan Sanem Eyigün'ün yazısını okuyunca uzmanlarıyla görüşüp Türkiye'deki resim ekspertizliği konusunu gündeme taşıyarak okuyucularımızı bilgilendirmeyi amaçladık.

1. Ekspertizi yapılmak üzere bir resim geldiğinde o eserin orijinalliğini tespit edebilmek için hangi yöntemlere başvuruyorsunuz?
2. İmzanın orijinalliği ya da sonradan imzalandığını nasıl tespit ediyorsunuz? Bu konuda ultraviyole ışık kesin sonuç veriyor mu?
3. Resmin orijinal ya da sahte olduğu anlaşıldığında rapor veriyor musunuz?
4. Ekspertizlik konusunda bir eğitim aldınız mı? Ekspertizliğe nasıl başlarsınız?
5. Ekspertizliğini yaptığınız eserlerden ücret alıyor musunuz?
6. Yurtdışında ekspertizlik müessesesi nasıl çalışıyor?
7. Sizce bugün özel ve tüzel kişi ve kurumlar niçin ciddi bir ekspertizlik müessesesi oluşturulmuyor?

Orhan Ersoy

"Eğer resme güvenmişsem ve resmi getiren kişi de o raporu almak istiyorsa, inandığım şey doğrultusunda, orijinaldir raporu verebilirim"

1. Bir resim geldiği zaman pek çok yönden incelenmesi gerekiyor. Bakar bakmaz, kesin bir şey söylemek yanlış olur. Eserin imzası varsa yani belirli bir kişiye aitse; sanatçısının üslubuna, tavrına, resimle yakınlığına bakılır. Söz ettiğim yakınlık bulunduktan sonra resmin derinlemesine araştırması yapılır. Bu araştırmalar resmi yapmış olan kişiyle yakınlığının sağlanması açısından önemlidir. Bunun için sanatçının tuşlarını, resme yaklaşımını, kompozisyonunu ve renk paletini daha önce gördüğümüz resimleriyle karşılaştırırız. Eğer o yakınlığı bulamıyorsak, ufak da olsa bir şüphemiz varsa resmin imzayı taşıyan sanatçıya ait olduğunu söylemek zor olur.

2. Ressamlarımızın çoğu resmin boyası henüz yaşken imzasını atıyor. Ama sonradan imzaladıklarına da şahit oldum. Resmin o kısmının kurumasını beklemiş olabilirler. Bazen de ihmal ediyorlar, sonra atarım diye düşünüyorlar. Bu da eksperleri yanıltan bir husus. Resmi alıp büyütecini altına koydukları zaman kurumuş bir resmin üzerine atılan imzanın fırça ve boya izinin daha farklı olduğu görülür. Bazı yerlerde imza zemine tam temas etmez. Hafif katlayarak gider, pürüklü bir durum söz konusu olur. Bu durumda denir ki "Bu resim orijinal değil, imza sonradan atılmıştır." Ama ressamın yaş boya üstüne imza atmaları her zaman için geçerli bir sav değildir. Ultraviyole ışık, sonradan atılan imzayı, tuvalin üzerinde fırçanın ve boyanın gezinmesini net olarak gösterir. İşte bu kısımlar diğer boyanan kısımlardan ayrılır. Ultraviyole ışınlar sadece imzada değil, sonradan yapılan müdahalelerde, resmin onarım görüp görmediği konusunda da yardımcı olur. Nerelere el değmiş, nerelere ressamın çalışması dışında müdahale olmuş gösterir.

3. Eğer resme güvenmişsem ve resmi getiren kişi de o raporu almak istiyorsa, inandığım şey doğrultusunda, orijinaldir raporu verebilirim. Eğer resme inanmadıysam, onun aykırıları olan yönlerini de belirtirim ve tam aksi bir rapor da verebilirim. Bu benim görevimdir. Bir anımı anlatayım: Bir gün kapım çaldı, daha önceden tanıdığım bir bey ve yine tanıdığım bir antikacı. Ellerinde bir Şeker Ahmet Paşa resmi var. Resmi görünce Şeker Ahmet Paşa'ya ait olduğunu anladım. Zaten sağ altta da bozulmamış, müdahale edilmemiş Şeker Ahmet Paşa imzası vardı. Resmi satın almak isteyen kişiye "Bu resmi almayın çünkü bu orijinallikten çıkmış. Resmin yüzde yetmiş kötü müdahale görmüş. Bugün Şeker Ahmet Paşa hayatta olsaydı, imza benimdir ama resim benim değildir derdi" dedim. Kötü restore edilmişti, resmin üzerinde aşırı müdahaleler yapılmıştı. Bu arada resmi getiren arkadaşına döndüm, "Siz resmi bu beye vermeyin. Aldığı zaman pişman olacak, lüzumsuz yere aranızda soğukluk olmasın" dedim. Antikacı arkadaş "Burada Şeker Ahmet Paşa diye imza var, imza orijinal değil mi?" diye sordu. Imza orijinaldi ama resim orijinalliğini kaybetmişti. Aradan zaman geçti, resmi getiren beyin "Şeker Ahmet Paşa'nın imzası da vardı üzerinde. Bana resmi aldırmadı." dediğini duydum. Dükkan sahibi de aynı şeyleri söylemiş. Ben ise kendi tutumumdan memnunum. Eğer aksini yapsaydım, pişmanlık duyardım. İkisi açısından da kötü oldu ama olsun. Ben rahat olayım da.

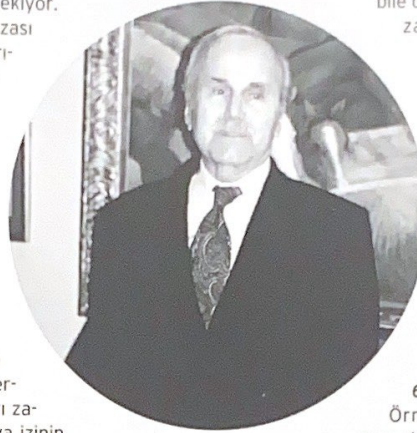
4. Aşağı yukarı 1949 senesinden bugüne kadar resimleri tekniğine, üslubuna bakarak incelemiştir. Bakış insanın resmi tanımına, dolayısıyla da sanatçıyı tanımına vesile oluyor. İmzasını görmediğiniz zaman bile kime ait olduğunu söyleyebilirsiniz. Bu durum tabii ki bir eğitim ister. Devamlı araştırmacı olmanız gerekir. Farz edelim ki; Süleyman Seyyit'in bir yerlerde resimleri olduğunu duyunuz. Gidip inceleyeceksiniz, bakacaksınız, tanıyacaksınız. Her resim bir kitap gibidir, o sanatçı için yazılmış ya da ona ait bir kitap. Resmi gördükçe sanatçısına ait bilginiz, derinliğiniz artar. Müzede benim vazife yaptığım yıllar içinde pek çok resim gördüm. 1968 yılından itibaren 18 yıl orada görev yaptım ve devamlı gelen resimleri inceledim. Hatta

bir imza dosyası bile bulundurdum. Çünkü resimler bir tek imzayla kalmıyor. Benim bile dört tane imzam olmuş bu geçen zaman içinde. Topladığım imza örneklerinin çok faydasını gördüm. En basitinden; ya fotoğrafını çekersiniz ya da o imzayı aynen almaya gayret edersiniz ki başka zaman gördüğünüz imzalarla mukayese etme imkanı olsun. Bu bence hayli önemli bir husustur.

5. Zaman zaman oluyor ama uzun süredir, en azından bir 20 yıldır ücret almıyorum.

6. Yurtdışına çıktığım oluyor. Örneğin Hamburg'daki restorasyon okulunun yöneticileriyle konuştum. Diğer Avrupa müzelerinde incelemeler yaptım. Okullara ekspertizlik konusunda dersler konulabilir ama okula girecek elemanın bu konuda tecrübeli olması lazım. Ekspertizlik bir deneyim işidir. Tecrübeyi yaşamış olmak, resmi tanımış olmak, sanatçıyı tanımış olmak ve mutlak surette çok fazla görmekle etkili olunur. Bizim bir şansımız oldu. Benim müzede çalıştığım yıllarda, Türk resminin eski ustalarından pek çok eser ortaya çıktı. Bunların restore edilme yoluyla toparlanması, resimlerin kurtarılması olayı gündeme geldi. Aşağı yukarı 1968'li yıllardan itibaren İstanbul'da inşaat alanında büyük faaliyetler oldu. Karşı taraftaki büyük köşkler ve yapıların yıkılmasıyla eski tablolar da ortaya çıktı. Bu eski resimlerin toparlanması, kurtarılması ile de piyasada canlılık meydana geldi. Pek çok bilinmeyen resim o arada ortaya çıktı. Onları gördüm, tanıdım, uzun yıllar için içinde oldum.

7. Bu konuya yıllarını vermiş insanların bir araya gelip varacakları ortak sonuçlar vardır. Böyle bir müessesenin kurulması için ömrünün bu işe adanmış insanları bir araya getirip buluşturmak, onlarla bir taslak hazırlamak ve çalışma yapmak gerektiği kanısındayım. Çünkü bu konu çok sahipsiz kalmış. Bazen iyi niyetli olmayan, art niyetli ve cahil olan kişilerin de zaman zaman bu işlerin içinde olduklarını görüyoruz. Bunlar resme ve sanata zarar veriyor. Kültür Bakanlığı'nın ve ilgili üniversitelerin bir kurul oluşturarak bu konuyu ele almalarında oldukça yarar görüyorum. Benim en büyük dileğim boya kimyası konusunda bir kurulun oluşturulması. Boyanın etkinliğini, yaşını inceleyecek, tayin edebilecek bir boya kimya biriminin kurulmasının, restorasyon ve ekspertizlik konusunda resme çok faydalı olacağı kanaatindeyim.

Faruk Cimok

"Şapkamızı önümüze koyup, eksilerimizle artılarımızla, bu işi gözden geçirmeliyiz. Adalet Bakanlığı'nın bile "Türkiye'de bilirkişilik konusunda problem var" diye bir beyanatı var"

1. Bir resim hakkında görüş beyan etmek için sanat tarihi, restorasyon ve teknoloji bilgisi gereklidir. Biz bu üç faktörü bir araya getirdik. Sanat tarihçimiz, teknoloji uzmanımız ve bir de restoratörümüz var. Hepsi de diplomalı. Gül Pınar restoratör, Cem arkadaşımız ise Mimar Sinan Üniversitesi'nden sanat tarihçimiz. Önümüze bir resim geldiğinde üçümüz bir araya gelip, tartışıyor ve karar veriyoruz. Resim karşısında yorum yapan bir kişinin kendini hem teknoloji uzmanı hem restoratör hem de sanat tarihçisi yerine koyması doğru olmaz. Resmin önüne geçip, bu Hikmet Onat'tır ya da değildir demek, bilimselliğe sığmaz. Üniversitede kariyeri ne olursa olsun resim teknolojisi, kimyası ve restorasyonu ile ilgili bilgisi olmayanlar resimle ilgili bir bilirkişi konumunda bulunamazlar. Benim sanatta milat dediğim bir olay var: Batık bankaların depolarının açılması. Bu olayda her önüne gelen, bilirkişilik görevini üstlenip, bankaların depolarında bulunan koleksiyonlar için raporlar hazırlamışlar. Kim bunlar? Mimarlar, avukatlar, mühendisler... Şapkamızı önümüze koyup, eksilerimizle artılarımızla, bu işi gözden geçirmeliyiz. Adalet Bakanlığı'nın bile "Türkiye'de bilirkişilik konusunda problem var" diye bir beyanatı var. Ekspertiz bir de göz olayı var. Biz her ne kadar kimya, sanat tarihi, teknoloji dersek diyelim; önemli olan bilgi birikiminizdir. Kimi zaman gözlerinizi kapatıp resme dokunursunuz. Örneğin sahte resim eli tırmalamaz çünkü üzerinde çok uğraşmıştır. Orijinal bir Nazmi Ziya'ya ellediğinizde ise elinizi tırmalar. Şöyle bir olaya şahit oldum: Bir gün toprak altı eski bir eser getirildi. Adam diliyle yaladı ve "Götürün, bu yeni" dedi. "Hocam, eser Selçuklu'ya ait değil dediniz, nasıl anlıyorsunuz yalayarak?" diye sordum. "Dili çeker, yapışır" dedi. Bir de karbon testi var deniyor. Atmosferdeki karbon oranı yüzyıllar arasındaki farkı gösterebilir. 600-800 yıllık bir eser olacak ki atmosferdeki karbon değişiminden dolayı durumu ortaya çıksın. Bizdeki resimler zaten 60-70 yıllık. Bu süre zarfında karbon değişimi yok

ki. İmza ise bizim en son baktığımız noktadır. Türk resminde imzalara bakarak hiçbir zaman sonuca gidemezsiniz. Fırçanın, imzayı atarken nerede boya bırakacağı belli olmaz. Bir santimetrekare içinde ressamın fay hattını çıkarmak gerekiyor. Eğer ressamın kesitini belirleyip literatüre geçirebilirsek, bu bir aşama olur. Picasso'dan Van Gogh'a dünyada yapılmış bir şey bu. Derslerde Nazmi Ziya ile Sami Yetik'in kesitlerinin karşılaştırılmasını işliyoruz. Çallı'nın, Seyid'in ve diğer ressamlarının de katarak konuyu genişlettiğimizde sonuçlar önümüze çok net konuluyor olacak. Dünya resminde her ressamın analizi vardır. Biz bunları tartışırken biri çıkıyor "Bu Nazmi Ziya değildir" diyor. "Neden değildir?" diye soruyorsunuz, "Çok kötü" diyor. Kötü veya iyi tartışmak bizim işimiz değil. Biz sanat tarihçisi değiliz.

2. Günümüzde insanlar sahte dolar basacak kadar teknolojiyi biliyorlar. Sahte resim yapımında da işin teknolojik açıdan geliştirilebileceğinin bilinmesinde yarar var. Ultraviyole dediğimiz ışık gümüş oksitten etkilenir. Gümüş oksitle yıkanmış sahte para ışıktan olumlu geçer. Aynı şekilde gümüş oksitle karıştırılmış boya ile atılan imza da bu ışıktan olumlu sonuç verir.

3. Bana gelen bir resim sahte de olsa orijinal de olsa rapor veriyorum. Sahte olduğuna dair rapor vermek bana daha çok keyif veriyor. Bütün riskleri göze alarak sahte veya orijinal diye rapor verdik. Bunlara yönelik başımıza bir sürü de olay geldi.

4. 1980 yılında restorasyonla ilgili Yeterlilik Sınavı'na girdim. Ekspertiz konusunda uzmanlığımı, yedi kişilik profesörler heyetinde, iki saatlik bir konuşma sonucunda, oylanarak bir oy farkla aldım. O heyette Neşet Günel gibi önemli kişiler vardı. O günden beri, 24 yıldır bu işle ilgililiyim. Namık İsmail resminin bir santimetrekaresini konferans konusu yapabiliyorsam ben bu konuda uzmanım demektir. Aslında önemli bir konuya değiniyorsunuz. Teknik ve teknolojik açıdan bilgi yetersizliği olan bir insanın resmin karşısına geçip evet veya hayır demesi sonucunda büyük ölçüde para transferlerine yön verilmiş oluyor. Bunun günahı ve sorumluluğu çok büyük.

5. Yeni bir sistem kuruyoruz, belki ileride alabiliriz ama şu ana kadar resim ekspertizliğinden bir ücret almadık.

6. Dışarıdaki olay da bizden pek farklı değil. Çok büyük para transferlerinin yani ticaretin odaklandığı noktalarda yolsuzluğun olması da normal. Fakat onların teknolojik gelişmeler sayesinde boyanın piyasaya çıkış tarihini veren analizler yapmaları mümkün oluyor. Örneğin "Bu boya 1864'de piyasaya verildi" diyor. Boyanın kimyası ve markasıyla ilgili bilgi verebiliyor. Resminiz 1864'te üretilen boyadan daha eski tarihlise "sahte" deniliyor.

7. AB'nin kapısına dayandık, diyoruz. Her ne kadar AB kapısına dayandıysak da arabesk bir yönümüz hep var. Öyle bir durum söz konusu ki siz talep ediyorsunuz ve bu talep doğrultusunda işinize gelen insanlarla iş birliği yapıyorsunuz. İşinize gelen insan kimdir? Resim satın alacak kişidir. Bizdeki koleksiyoner sözlük anlamındaki koleksiyonere uymuyor. Bizde sabah alıp akşam satanlar oluyor. Onlar kendilerine ekspertizler. İşlerine gelmeyen, doğruyu söylemeyen insanlarla bir kalıp oluşturup, bu kalıba sığan insanlarla ekip halinde çalışmaya başladılar. O yüzden bizlerin durup dururken kalkıp herhangi bir iş adamının koleksiyonuna müdahale etmemiz etik açıdan doğru olmaz. Ama ben biliyorum ki bu koleksiyonlarda orijinal olmayan resimler var. Bunları onaylayan ekspertler var. Ama öyle veya böyle ekspertlerin hayat damarları, besleyicileri bu tür koleksiyonerler. Alan razı veren razı. Restoratörlük, ekspertizlik yapanlar olarak bir araya gelip tartışalım.

Ahmet Özel

"Eğer resmin orijinal olmadığı söz konusu ise ve bununla ilgili eksperler ortak bir görüşte bulunuyorlarsa sahte bir resmin literatürde yer alması kadar kültüre zarar verici bir olay olamaz"

1. Bir resim geldiği zaman pek çok faktör devreye giriyor. Çalışmalara başlamadan önce resmin detaylı görüntülerini fotoğraflıyoruz. Bu, ileriki çalışmalar için de done olabilecek bir çalışma, o açıdan önemli. Yıllardan beri gördüğümüz resimlerin getirdiği tecrübeler, sanat tarihi bilgilerimiz özellikle Türk resmi konusunda belli bir kanı oluşturuyor. Resmin üzerinde yapılacak incelemeler de çok önemlidir. Sanatçının koyacağı imzayı ve boya çalışmasını iyice incelememiz, yüzeyde boya tahlilleri yapmamız gerekir. Bir dokunun alınıp laboratuvarda incelenmesi gibi bir durum maalesef Türkiye'de yok. Ama yine de boyanın taze olup olmadığı gibi bir çalışmayı yapabiliyoruz. Ayrıca yine ultraviyole ışığıyla yüzeydeki bütün restorasyonları ve sonradan oluşmuş hasarları daha derinlemesine görmek mümkün. Resmin malzemesi çok önemli. Sanatçının kullandığı malzemeleri ve onlar üzerinde daha önce yapılmış araştırmaları bilmek yeni gelen resmin bize tarihini ve sanatçısını tespit etmede oldukça faydalı oluyor. Örneğin, resmin arkasındaki bazı işaretler bizim için bazen sanatçının öndeki çalışmasından daha yol gösterici olabiliyor.

2. Elimizde geniş bir doküman var. Sanatçıların imzalarıyla ve geçmiş dönemdeki boya tuşlarıyla ilgili bu doküman, imzanın orijinal olup olmadığı ya da sanatçısına ait olup olmadığı konusunda bir yol gösteriyor. Ama sizin de bahsettiğiniz gibi imzanın sonradan atılıp atılmadığı meselesinin aydınlanmasında şüphesiz ultraviyole ışığı oldukça yol gösterici oluyor. Ancak bu da yeterli değil. Maalesef günümüzde sahte resim üreticileri bunlarla ilgili bazı önlemler alabiliyorlar. Değişik kimyasal vernikler kullanarak buradaki farkların anlaşılmasını zorlaştıran yöntemler kullanıyorlar. Biz bu konuda yine de bazı çözümlerle, imzanın değil ama verniğin böyle bir kamuflej amacı taşıyıp taşımadığını anlayabiliyoruz.

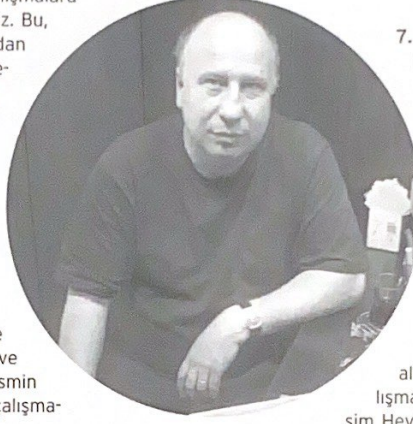
3. Bizlere piyasa ve sanat ortamı içerisinde güvenen bir çevre var. Eğer yaptığımız bu tahlillerden sonra hiçbir kuşku kalmadıysa, bahsettiğim çevrenin isteği doğrultusunda, bu resim orijinaldir diye rapor verebiliyoruz. Sahte olduğuna dair bir rapor vermedik. Ancak bilirlilik yaptığımız bazı mahkemelerde karşılaştığımız, başta orijinal olarak görüp daha sonra yediemin olarak bırakılan yerlerde, değişikliğe uğramış resimlerde, sahtesi yapılarak konulmuştur, şeklinde ibareler yazdığım olmuştur.

4. Güzel Sanatlar Akademisi mezunuyum. Doktoramı Marmara Üniversitesi'nde yaptım. Yaptığım doktora çalışması Türk resminin 19. yüzyılını kapsayan bir dönemi içeriyordu. Dolayısıyla bununla ilgili incelemelerimiz vardı. Ayrıca, on iki yıl Resim Heykel Müzesi'nde resim restorasyonu departmanında görev yaptım. Bunların yanında bir yıl İtalya'da kaldım ve Floransa'daki Opificio delle Pietre Dure Laboratorio del Restauro Okulu'ndan sertifika aldım. Dolayısıyla bütün bunların, belli bir eğitim ve birikimle, bazı şeylere karar vermemde yardımcı olduğunu düşünüyorum.

5. Ekspertiz birikim ve deneyim önemlidir. Rapor hazırlamak ve bu konuda uzun incelemeler yapmak söz konusu olduğunda ücret talep ediyoruz.

6. Laboratuvar eksikliği başlıca eksikliğimiz denebilir. Laboratuvarda boya tahlilleri ve boyanın yaşını saptayabilmek söz konusudur. Bizde, özellikle resim alanında, böyle

bir çalışma yok. Konservasyon merkezinde bunlarla ilgili, daha çok arkeolojik objeler üzerinde Karbon 14 yöntemiyle yaş tahlili veya yaş tespiti yapıldığını biliyorum ama resim üzerinde böyle bir çalışma yok. Bizde en büyük eksiklik bununla ilgili bir kurumun, bir okulun olmayışıdır. Türk resminde Osman Hamdi'den başlayarak günümüze gelen bütün önemli ressamların boya tahlili done olarak elimizde mevcut değildir. Dolayısıyla o donelerden yola çıkarak bir tahlil sonucu belirtmek mümkün olamamaktadır.

7. Bir eserin orijinal olup olmadığı kaniye göre, ekspertiz sonuçlarıyla ve danışmanlara dayanarak biliniyor olabilir ama tahlil anlamında, özellikle tereddütte olunan resimler konusunda, net sonuçlar sağlayacak bir laboratuvar yok. Bunun kurumsallaşması gerekir. Üniversitelerin bu konuda bir kaynak ayırması lazım. Türk resminin en büyük sorunu olan sahte resme yönelik tedbirler almak açısından da böyle bir çalışmaya girmek gerekir. İstanbul Resim Heykel Müzesi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi'ne bağlıdır. Ancak uzmanların bu konuyu defalarca gündeme getirmiş olmalarına karşın, üniversite tarafından böyle bir çalışma bugüne kadar yapılmamıştır. Eğer böyle bir şey yapılabilmiş olsaydı Türk resminde sahteciliğin önüne büyük ölçüde geçilmiş olurdu. Üniversitelerimizde farklı branşlarda öğretim üyesi olan kişilerin bu konuda görüş beyan etmeleri resimsel açıdan belki doğru olabilir. Ama işin ekspertiz yanı açısından bakıldığında, eğer malzemeyi tanıma, sanatçısıyla birebir ilişki kurma ve sanat eseriyle birebir diyalogda olma söz konusu olmadığı zaman, bu görüşler bence çok fazla bir şey ifade etmez. Bugün Türkiye'de bu konuda görüş belirtebilecek beş altı kişilik bir uzmanlar kadrosu var. Ancak daha önce de belirttiğim gibi laboratuvar desteği ile birlikte çalışmalılar. Ekspertiz çalışmalarının tamamen ticari kaygılardan soyutlanarak, bir mesleki etik içinde yapılması gerekiyor. Maalesef dönem dönem, uzmanlarımızın piyasa kaygısı içerisinde, bazen çekimser kaldıkları söz konusu olmuştur. Eğer resmin orijinal olmadığı söz konusu ise ve bununla ilgili eksperler ortak bir görüşte bulunuyorlarsa sahte bir resmin literatürde yer alması kadar kültüre zarar verici bir olay olamaz. Sahte bir resim söz konusu olduğu zaman, tespit edip eseri yok etmek en hayırlı iştir diye düşünüyorum. 1940'lı yıllarda vinil üzerine yapılmış sahte Utrillo'lar vardı. Bunlar bir sanat koleksiyoncusu tarafından tespit edildi. Polis sahtelerden yaklaşık 80 adedini toplayabildi ve onları halk huzurunda yaktı. Bu durum Fransız Kültürüne yapılmış bir ihanetti ve yok edildi.

Bayram Karşıt

Hep söylemişimdir; hiç ummadığınız bir yerden çok güzel, orijinal bir resim de gelebilir, en güvendiğiniz bir yerden de sahte bir resim gelebilir. Sahtekarlık çok eski yıllardan beri var.

1. Öncelikle resimdeki fırça vuruşlarından, sanatçının kullandığı biçimlerden, formlardan yola çıkarak sanatçısının kim olduğuna bakarız. Ondan sonra resmin şasesine, tuvaline, yani kullanılan malzeme-ye, hatta tuvalin kenarına çakılan çiviye kadar kontrol ederiz. Bunlardan sonra mor ışık dediğimiz bir ışıkla karanlık bir ortamda resme bakarız. Üzerinde herhangi bir müdahale var mı yok mu diye ya da imzasıyla resim yaşıt mı diye inceleme yaparız. Hatta üç dört şekilde bakarız resme: Birincisi gözle, ikincisi mor ışıkla, üçüncüsü ise kimyevi ilaçlarla ve bir de büyük luplarla.

2. Bazı ressamlar resmini daha sonradan imzalamış olabiliyor. Mor ışık baktığımızda eğer üzerinde sonradan bir müdahale ya da sanatçının dışında birisinin sürdüğü bir vernik yoksa atılan imza koyu görünür. Ama üzerine yanıtıcı bir vernik sürerlerse o zaman sanki imza da eskimiş gibi gözüküyor. Bazen resmi çözüyen bir ilaç imzayı çözüyor. Oradan yaş ve yıl farkını anlayabiliyoruz. Ama her çözülen şey sahte değildir, her çözülmeyen de orijinal değildir. Bir de luplarla bakıyoruz. Bu da çok önemli. Örneğin resim eski, çatlak bir resimse imza da çatlıyor; imza eğer yulunda atılmışsa ya da sonradan atılan bir imzaysa muhakkak çukurları da boyalı oluyor. Sanatçının geçmişini biliyorsak, sonradan attığı imzalar varsa bizim için geçerlidir o imza.

3. Orijinalse, tabi veriyoruz. Resim suluboya bir resimse pek emin olamıyoruz. Çünkü yılını ve yaşını tespit edemiyoruz. O yüzden orijinal olma ihtimali bıraktığımız için de "Bu resim orijinal değildir" diye rapor veremiyoruz. En azından ressamla aynı dönemde yaşamadığımız için, bilgimizde bir eksiklik olabilir düşüncesiyle bu raporu veremiyoruz.

4. Ekspertiz olabilmek için Türkiye'de herhangi bir kurum yok. Öncelikle resim bölümü mezununuz. Mesela heykel mezunu birisi de heykel ekspertizi yapabilir. Restorasyon yaptığımız için de boyayı iyi tanıyoruz. Kullandığımız malzemeler, çözücüler, birtakım kimyevi ilaçlar resimleri tanımamıza yardımcı oluyor. Halil Paşa bir resim yaparken hangi verniği kullanmış, ne yapmış aşağı yukarı bilirim. Restorasyon dışında bir vernik olduğu zaman ise işin rengi değişiyor. Ben 1983 mezunuyum, Fethi

Kayaalp'le çalıştığım için uzun bir süredir işin içindeyim. 1990 yılından sonra, bağımsız fikir yürütmek açısından, kendime özel atölye açtım.

5. Daha önceki yıllarda almıyorduk. Ancak bu iş bizi oyalayan, zamanımızı alan bir hizmet haline döndü. Sabit bir ücret talep ediyoruz ama sadece esere bakıyorsak para almıyoruz. Rapor isterlerse fiyat talep ediyoruz. Sabit dediğim ücret çok pahalı bir resme de çok ucuz bir resme aynı.

6. Yurtdışında genelde sanat tarihçileri vardır. Resmin genel durumuna bakarlar. Bir de restoratörler var diye biliyorum. Sanat tarihçisiyim ya da filan ressamın uzmanıyım diyen bir kişi ilk önce resmin kurgusuna, demin söylediğim gibi fırçasına, kullanılan renklere bakarak onay verir. Daha sonra da bizim gibi restoratörler boyaya bakarak resmin eski ya da yeni olup olmadığını söylerler. Türkiye'de boya analizini yapmak için kriminoloji bölümüyle bir takım girişimlerim oldu. Dediler ki "Elimizde geçmişe dönük bir arşiv yok." Şu andan itibaren başlanabilir. Örneğin Halil Paşa'nın boya örneği onlarda olacak, başka bir ressamın ama orijinal olan bir resminin boya örnekleri ellerinde olacak ki biz elimizdeki örneği götürdüğümüzde karşılaştırsınlar. Bu işe Kültür Bakanlığı'nın el atması lazım.

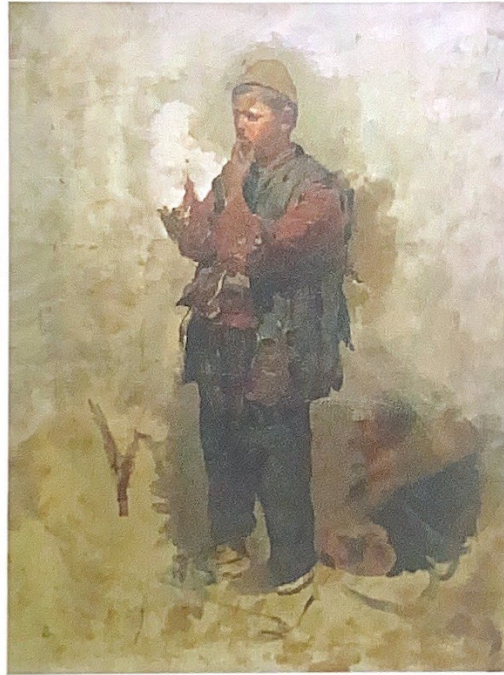
7. Bence olması lazım. Örneğin benim olumlu dediğime bir başkası olumsuz diyor, başkasının olumlu dediğine ben olumsuz diyorum. Bu tip şeylere rastlıyoruz. Ama böyle bir kurul olduğu zaman "Neye göre orijinal değil, neye göre orijinaldır"ın analizini yapmak daha doğru olur. Böyle bir kurumda daha güzel sonuçlar elde edilebilir. Ama ben, şahsım adına, özellikle ekspertizlik yapmak isteyen birisi değilim. Biz normalde restorasyon yaparız ama resmi silerken görüyorsunuz ki resim çözülüyor, bakıyorsunuz ki bu resim yeni. Biz böyle diye diye bu işlere girdik. Müzede çalışan kişilerin bu işleri daha iyi bilmesi lazım. Hep söylemişimdir; hiç ummadığınız bir yerden çok güzel, orijinal bir resim de gelebilir, en güvendiğiniz bir yerden de sahte bir resim gelebilir. Sahtekarlık çok eski yıllardan beri var. Ama böyle bir kurul olması daha iyi olur. Örneğin benim belli bir çevreyle ilgili bilgim vardır, öbür arkadaşın da başka bir çevreyle ilgili. Bunların hepsi birleşirse daha iyi olur.

Faruk Cimok

Belli ressamaların, bir dönem, birbirlerine oldukça yaklaştıklarını görüyoruz. Örneğin İbrahim Safi, Naci Kalmukoğlu ve Şefik Bursalı'nın birbirinden ayırt edilemeyen bir dönemi var. Bu resimde benim kanaatim Hikmet Onat dönemi olduğu. Ama herkes olabilir, Şevket Dağ da olabilir veya Avrupa resmi de. Netice itibarıyla o kuşağın özgün olmayan resimlerinden biri. Örneğin Cemal Tollu'nun diye ortaya çıkan bir sürü resim var ama o dönem Hikmet Onat da aynı, Cemal Tollu da aynı. Bu resim için de, net olarak birisine aittir dememiz, akılcı ve mantıklı değil. O döneme ait beş altı kişinin çalışma sahasına giren bir resim.

Ahmet Özel

Halife Abdülmecid'in himayesinde kurulan ve savaş resimleri yapan Şişli Atölyesi'nde çalışan ressamlar tarafından yapılmış olabilir. Fırça kullanımı açısından Sami Yetik, Hikmet Onat veya Ali Cemal'e yakın bir örnek. Bu üç isimden biri olabilir. Kesin bir isme mal etmek mümkün değil.

Sizce bu resmin dönemi nedir ve kime ait olabilir? Bu resim hakkında bilgi verir misiniz?

Bayram Karşıt

Konuya ve malzemesine bakıldığında Türk resmi gibi görünüyor. Şasesi normal ebadından küçük. Buna benzer Çallı imzalı bir resmin restorasyonu yaptım. Bu tip resimler Ruhi Bey'de var. Tabi karar vermek biraz zor. Ruhi Bey'in bir Arnavut askeri vardı, benim uzun yıllar üzerinde çalıştığım bir resimdi. Bir Arnavut askeri resmi de Çallı yapmıştı ve İbrahim olarak imzalamıştı. O resme de çok benziyor. Bu resim bir de tamamlanmamış. Onun dışında renginin koyu olması biraz Şevket Dağ'ı hatırlatıyor ama onun böyle bir resmine pek rastlamadım. Bu resim için özellikle Çallı ve Ruhi Bey üzerinde duruyorum. Ama Ruhi Bey olma ihtimali daha fazla çünkü kullanılan malzeme ince, o dönemi içeriyor. Boya tuşları çok detaylı. Ruhi Bey genelde resmini bitirir. Tabi bu resim Akademi'den bir çocuğun, Çallı'nın bir öğrencisinin de olabilir.

Orhan Ersoy

Bu resim net olarak şu şahsa aittir diye bir şey söylemek bence sakıncalı olur. Yüzde yüz inanmadığım zaman, şu sanatçıya aittir, diyemem. Akademi'de bir dönem bu tip modeller çalışılıyordu. Ama isim olarak net bir şey söylemek pek mümkün değil. Sami Yetik'e yaklaşan yönler var ama onun olduğunu söylemek de mümkün değil. Sami Yetik'i biliyorsunuz, bir asker ressam. Hoca Ali Rıza'yla uzun yıllar çalışmıştır, onun talebesidir. Bu resmi elimize alıp Resim Heykel Müzesi'ne götürebiliriz. Orada bu döneme ait çalışmalar ve hatta buna çok yakın çalışmalar bulunabilir. Onlarla karşılaştırmak bizi daha doğru bir neticeye götürür.